

Datum: 16. 2. 2021

Številka:

ZADEVA: DELAVNICA NA TEMO SMERNIC ZA UPRAVLJANJE DIVJADI V SLOVENIJI V
OBDOBJU 2021-2030

SODELUJOČI: dr. Aleš Poljanec (ZGS), Alojz Marn (MOP), Andrej Andoljšek (KGZS), Boris Rantaša (ZGS), dr. Boštjan Pokorny (GIS), Božo Zakrajšek (Lovska zveza), Denis Žitnik (ZRSVN), Dolores Čarga (Inšpektorat RS KGLR), Gregor Danev (ZGS), Gregor Simčič (ZGS), dr. Hubert Potočnik (BF-B), Ida Jelenko - Turinek (MOP), Igor Simšič (Inšpektorat RS KGLR), dr. Ivan Kos (BF-B), dr. Katarina Flajšman (GIS), dr. Klemen Jerina (BF-G), Matevž Adamič (MKGP), dr. Matija Klopčič (BF-G), dr. Matija Stergar (ZGS), Miha Marenče (ZGS), Mihael Koprivnikar (KGZS), Nataša Oven (Lovska zveza), mag. Teo Hrvoje Oršanič (ZRSVN), mag. Urška Srnec (MKGP)

PROGRAM

1. Uvod v delavnico – dr. Aleš Poljanec
2. Predstavitev procesa obnove 10-letnih območnih načrtov GGO in LUO – Miha Marenče
3. Tehnična navodila in opis participativnih pristopov – Boris Rantaša
4. Predstavitev obravnavanih tem – dr. Matija Stergar
5. Skupinski del delavnice (opis dela, razdelitev v podskupine, izbira poročevalcev)

Delo po skupinah:

- a.) skupina: Cilji upravljanja z divjadjo
  - b.) skupina: Upravljanje s tujerodnimi vrstami
  - c.) skupina: Spremljanje (monitoring) populacij divjadi
6. Predstavitev zaključkov skupinskega dela
  7. Razprava o zaključkih

1. Uvod (dr. Aleš Poljanec)

Smernice za upravljanje z divjadjo v Sloveniji (dalje Smernice), ki so temeljna strokovna podlaga za izdelavo območnih lovsko upravljavskih načrtov, bodo v nadaljnjem postopku priprave skladno s predlogi več deležnikov razdeljene v dva dokumenta:

- a.) »Tehnične smernice«

Ta dokument je formalno določen s *Pravilnikom o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo*. Dokument bo podlaga za izdelavo območnih lovsko upravljavskih

načrtov v Sloveniji (15 območji). Odprta vprašanja iz tega naslova se bodo skladno z navedenim pravilnikom pripravila v sodelovanju Zavoda za gozdove Slovenije, Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Lovsko zvezo Slovenije in Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije.

b.) »Strateške usmeritve za upravljanje divjadi«

Dokument bo služil kot dodatna strokovna podlaga in bo imel strateški značaj. Pričujoča delavnica je v celoti posvečena vsebinam iz tega dela.

Namen delavnice je opredelitev do treh vsebinskih sklopov, na katera je bilo s strani deležnikov naslovljenih največ (pogosto nasprotujočih si) pripomb in dilem, tako pri osnutku Smernic kot tudi v procesu zbiranja pobud na območne načrte:

- Cilji upravljanja z divjadjo,
- Upravljanje z tujerodnimi vrstami,
- Spremljanje (monitoring) populacij.

2. Predstavitev procesa obnove 10-letnih območnih načrtov GGO in LUO (Miha Marenče)

Celostno načrtovanje gospodarjenja z gozdovi in upravljanja z divjadjo je v Sloveniji organizirano hierarhično. Oba načrta namreč predstavljata podlago za upravljanje s celotnim gozdnim ekosistemom, ki se preko opredelitev problemov, postavljenih ciljev in določitev ukrepov za njihovo doseganje uresničujeta v podrobnejših načrtih. V procesu izdelave območnih načrtov za obdobje 2021 – 2030 želimo v večji meri spodbuditi zainteresirane deležnike k sodelovanju (gozdarji, lovci, naravovarstveniki, zasebni lastniki itn.). Za namen izdelave novih območnih načrtov je bil prenovljen zgoraj navedeni pravilnik, prvič bodo načrti presojeni s postopkom celovite presoje vplivov na okolje.

3. Tehnična navodila in opis participativnih pristopov (Boris Rantaša)

Delavnica je bila izvedena na daljavo s pomočjo ustrezne aplikacije.

4. Predstavitev obravnavanih tem (dr. Matija Stergar)

Predstavitev postopka priprave dokumenta in zbiranja komentarjev na Smernice, ki so jih prispevale posamezne organizacije. Prispelo je preko 500 komentarjev. Največ se jih je nanašalo na upravljanje s srnjadjo in jelenjadjo ter na ukrepe v okolju, veliko je bilo tudi splošnih/konceptualnih komentarjev. Omenjeni komentarji so bili podlaga za oblikovanje treh tematskih sklopov, ki so predmet obravnave pričujoče delavnice. Predstavitev posameznih sklopov in z njimi povezanih vprašanj (v nadaljevanju).

5. Predstavitve zaključkov skupinskega dela

5.1 Cilji upravljanja z divjadjo

Skupina v sestavi: Aleš Poljanec (moderator), Alojz Marn, Božo Zakrajšek, Ivan Kos, Matevž Adamič, Matija Klopčič, Mihael Koprivnikar in Teo Hrvoje Oršanič

Iztočnice:

- Kakšnim načelom naj sledimo, da bomo določili hierarhijo ciljev pri posameznih vrstah na ravni LUO?
- Primer srnjad: Ali v naboru ciljev kak ključni cilj manjka oz. je kak cilj odveč? Kateri?
- V katerih primerih/okolščinah oz. pod katerimi pogoji lahko za cilj določimo znižanje številčnosti srnjadi?
- Zagotavljanje zadostne plenske baze za velike zveri (volk, ris). Ali lahko natančneje opredelimo ta cilj? Določimo parametre za mejno vrednost?
- V katerih okoliščinah/okoljih, pod katerimi pogoji opredelimo območje neželene prisotnosti oz. za cilj določimo preprečevanje širjenja jelenjadi?

Zaključki:

Pri ciljih naj se zasleduje splošna načela gozdnogospodarskega načrtovanja, koncept sonaravnosti, trajnosti in avtohtonosti. Cilji naj bodo hierarhično zastavljeni in naj prehajajo od splošnih vprašanj h konkretnim. Za svoje osnovno izhodišče naj imajo tudi skrb za življenjski prostor divjadi oziroma širše upravljanje z celotnim prostorom. Vprašanje vplivov načrtov na življenjski prostor za malo divjad. Tu kot ključno izpostavljeno sodelovanje z oblikovalci kmetijske politike in lastniki zemljišč. Izpostavljeno tudi, da prepoznavamo problem upravljanja z malo divjadjo, dokument opozarja na ta problem, v smernicah so nastavki za njegovo reševanje.

Pri posamezni skupini divjadi ciljev upravljanja ne sme biti preveč. Cilj »zadostna plenska baza za velike zveri« je posredno že vsebovan v cilju dobrega stanja populacije, ki se zagotavlja z konceptom trajnostnega upravljanja.

Primeri in okoliščine, ko se za cilj določi znižanje števila divjadi so predvsem bolezni in javni interes (npr. kmetijstvo, gozdarstvo). Z navedenimi razlogi se vsi udeleženci ne strinjajo. Izražena zaskrbljenost nad postavljanjem javnega interesa kmetijstva, kot razloga za zniževanje številčnosti. V navezavi na to izhodišče se pojavlja tudi vprašanje kaj je vitalna populacija srnjadi, ali jo znamo določiti.

Pri nezaželeni prisotnosti jelenjadi in cilju preprečevanja širjenja populacije jelenjadi izpostavljeno, da je jelenjad bolj problematična vrsta od srnjadi, in da je intenzivna kmetijska krajina neprimerna za prisotnost jelenjadi. Poleg tega mnenje, da preprečevanje širjenja jelenjadi v kmetijsko krajino

ni vprašljivo, če je znotraj LUO viabilna populacija jelenjadi. Prav tako je izpostavljena nezaželena prisotnost jelenjadi v gozdovih v obnovi po preteklih velikih ujmah. Tu ponovno nestrinjanje s povedanim. Kot prvo je širjenje jelenjadi in spreminjanje krajine dinamičen proces, zato postavljanje omejitev na osnovi statične slike okolja ni smiselno. Obstajajo močni pomisleki proti preprečevanju prisotnosti jelenjadi v gozdu v pomlajevanju saj so to območja z veliko prehransko kapaciteto za jelenjad. Omenjeno tudi, da so gostote jelenjadi v Sloveniji nizke, če jih primerjamo z ostalimi Evropskimi državami.

5.2 Upravljanje s tujerodnimi vrstami

Skupina v sestavi: Boris Rantaša (moderator), Andrej Andoljšek, Denis Žitnik, Dolores Čarga, Katarina Flajšman in Nataša Oven

Iztočnice:

- Damjak, muflon: V katerih okoljih, pod katerimi pogoji/kriteriji lahko za cilj določimo trajnostno rabo vrste z lovom oz. dolgoročno upravljanje?
- Damjak, muflon: Ali in pod katerimi pogoji je možno doseljevanje?
- Kozorog: Ali in v katerih razmerah je potrebno določiti prepoved lova?
- Invazivne vrste: Kako lahko zagotovimo doseganje cilja »zmanjšanje številčnosti/iztrebljanje populacij«?
- Šakal: Kako si predstavljamo zavezanost Habitatni direktivi? Kaj je cilj ob upoštevanju zakonodajnega okvira?

Zaključki:

Razprava je bil široka, brez enoznačnih odgovorov. S tujerodnimi vrstami se trajnostno upravlja na območjih kjer je vrsta že dalj časa prisotna in/ali upravljavcem lovišč predstavlja pomemben vir prihodkov. Po drugi strani bi bilo upravljanje teh vrst (damjak, muflon) možno omejiti na obore. Vendar to odpre dodatna vprašanja vezana na pobega živali iz obor, umeščanje obor v prostor ipd. Potrebno se je zavedati omejitev na območjih Natura 2000 in usmeritev Nacionalnega gozdnega programa, ki predvideva zmanjševanje populacij obeh vrst. Poudarek, da je odločitve v zvezi z usmerjanjem populacij tujerodnih vrst potrebno sprejemati lokalno ob presoji vpliva vrst na habitate in druge domorodne vrste. Ob koncu vprašanje: Ali javni interes dohodka lovske družine preseže javni interes spremembe vrstne sestave in odsotnosti pomlajevanja v gozdu?

Doseljevanje tujerodnih vrst na območjih Natura 2000 preprečuje zakonodaja. Potrebno je izvesti presojo tveganja za naravo. Če že, doseljevanje le pogojno ob dobro utemeljenih razlogih in na območjih, kjer je predhodno določeno, da se s to vrsto upravlja. Doselitve le zaradi izboljšanja genetske pestrosti, ob pogoju, da je ta prepoznana kot kritična grožnja populaciji.

Prepoved lova pri kozorogu lahko predstavlja dvorezen meč za njihovo ohranitev, saj se lahko pojavi izbruh garij. Če se odločimo za prepoved lova, je morda vrsto smiselno zavarovati – pri tem je potrebno sprožiti vse postopke za spremembo zakonodaje. Pragmatična rešitev bi bila prepoved odstrela, ob zaznavi, da je stanje populacije pod mejno vrednostjo, ko je ogrožen njen dolgoročni obstoj.

Nutrija je vse pogostejše prisotna tudi v urbani krajini (nelovne površine). Upravljanje z vrsto na urbanih površinah izpostavljenost kot težavno. Mogoče rešitve so nakazane v primerih dobre prakse iz tujine, na primer poskus vpliva na reprodukcijo s kontracepcijskimi sredstvi, vendar je tu vprašljiv etični vidik. Rešitev bi bila lahko načrtna (finančna) stimulacija lova na te vrste. Pri pojavu rakunastega psa potrebno izvajati redukcijski odstrel; v okviru projekta LIFE Artemis že izdelan načrt za hitro odzivanje, ki bi se ga v smernicah lahko povzelo. Predlog ukinitve lovne dobe pri rakunastem psu za potrebe hitrih odzivov. Ob razpravi podano strinjanje, da lovci niso prepoznani kot ključni pri omejevanju širitve invazivnih vrst.

Habitatna direktiva nas zavezuje k doseganju/ohranjanju ugodnega stanja populacije šakala. Referenčne vrednosti za opredelitev ugodnega stanja so podane v CRP projektu na to temo. Interakcija šakala z drugimi vrstami je še vedno neraziskana. Pri upravljanju je predlog uporabe previdnostnega načela oz. dodatnih raziskav.

5.3 Spremljanje (monitoring) populacij

Skupina v sestavi: Miha Marenče (moderator), Boštjan Pokorny, Hubert Potočnik, Igor Simšič in Klemen Jerina,

Delo znotraj te skupine še ni zaključeno. Vsi se strinjajo da delo nadaljujejo, v roku enega tedna bodo pripravili predloge nabora kazalnikov za spremljanje stanja populacij divjadi.

Delo skupine se je nadaljevalo in zaključilo 1. 3. 2021.

Iztočnice:

Parkljasta divjad:

- Kateri od obstoječih kazalnikov so/niso ustrezni?
- Prednosti/slabosti potencialnih novih kazalnikov?

Ostale vrste divjadi:

- Predlogi za izboljšanje nabora kazalnikov pri vrstah z manj intenzivnim monitoringom.

Zaključki:

Zaključki skupine za parkljasto divjad so povzeti v spodnji preglednici, za ostale vrste divjadi pa se skupina strinja z predlaganimi kazalniki kot jih predvideva obravnavani dokument.

TIP KAZALNIKA	PREDLAGAN KAZALNIK	PREDLOG DOPOLNITVE OZIROMA SPREMEMBE
OBVEZNI	standardizirane telesne mase mladičev in enoletnikov	poleg ostalih vrst parkljaste divjadi se kazalnik uporablja tudi za divjega prašiča
	objedenost gozdnega mladja	ni spremembe
	škode na kmetijskih kulturah	ni spremembe
	višina, delež in vzroki izgub	ni spremembe
	zdravstveno stanje osebkov	ni spremembe
	stopnja realizacije odvzema	se ga izloči (oz. se ga obravnava kot podatek in ne kot kazalnik)
	spolna in starostna struktura odvzema in odstrela	ni spremembe
	povprečna starost odraslih živali v odvzemu	se ga izloči (določanje ocene starosti glede na obrabljenost zobovja je premalo natančna metoda)
	analiza gozdnega obroda	opomba: določiti je potrebno enotnost kategorij
	telesne mase ozimcev obeh spolov (nov-jan)	(zajeto že v prvi alineji)
PRIPOROČENI	štetje kupčkov iztrebkov	ciljno se izvaja samo za navadnega jelena in sicer prednostno na kritičnih območjih naravnega pomlajevanja
	štetje na stalnih števnih mestih	ni spremembe
	kilometrski indeks	ni spremembe
	neposredna opazovanja na krmiščih	ni spremembe
	spremljanje z avtomatskimi kamerami	ni spremembe
	sistematično štetje po vnaprej določenih poteh in priložnostno štetje po kvadrantih (nad gozdno mejo)	ni spremembe
	poškodovanost dreves zaradi obgrizanja in lupljenja	se ga izloči (ne odraža gostote populacije)
	stopnja izpolnjevanja gozdnogojitvenih ciljev	se ga izloči (to se preveri 1 x na 10 let in ni kazalnik v smislu kontrolne metode)
	analiza vremenskih in ostalih relevantnih okoljskih dejavnikov	se ga izloči (ni kazalnik, ampak dejavnik, ki vpliva na kazalnike, zato se ga kot takega predvidi v dokumentu)
	standardizirane telesne mase ovnov (v posameznih kolonijah)	se izloči
	ocena starosti ozimcev na mesec natančno	se izloči (v preteklosti ni prešlo v prakso, ostane kot metoda)
DODATNO PREDLAGANI	medletna variabilnost v prirastku (preko oplojenost)	je še v fazi preizkušanja in zato še ni primerna za uvedbo v prakso
	beleženje opazovanj na terenu (lov. preže) - podobno kot predlagani kazalniki	je že zajet v sedanjem predlogu priporočenih kazalnikov
	ocenjevanje starosti na podlagi ocene brušenja zob	se ne doda
	genotipizacija iztrebkov	je še v fazi preizkušanja in zato še ni primerna za uvedbo v prakso; implementacija vprašljiva tudi zaradi visokih stroškov
	določitev genetske variabilnosti znotraj obstoječih kolonij	je še v fazi preizkušanja in zato še ni primerna za uvedbo v prakso
	stopnja oplojenosti in velikost legla (število zarodkov)	je še v fazi preizkušanja in zato še ni primerna za uvedbo v prakso